

«ΤΠΕ και Αρχαία Ελληνικά Γ' Λυκείου: Και όμως ταιριάζουν!»

Ταγτεβερενίδης Παύλος

Φιλολόγος, Υποδιευθυντής 2^{ου} Γενικού Λυκείου Κοζάνης

2lykkoza@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Χρήση των ΤΠΕ και Αρχαία Ελληνικά επιπέδου Λυκείου, και μάλιστα τρίτης τάξης θεωρητικής κατεύθυνσης, εκ πρώτης όψεως κρίνονται δύο πόλοι αταίριαστοι. Όχι σπάνια τείνουμε να εξοβελίζουμε το εν λόγω διδακτικό αντικείμενο από τα σενάρια διδασκαλίας και τις προτεινόμενες εφαρμογές και να το περιορίζουμε στο αντίστοιχο μάθημα του γυμνασίου είτε από το πρωτότυπο είτε συνηθέστερα από μετάφραση. Ωστόσο, υπάρχουν ελκυστικές δυνατότητες αξιοποίησης των ΤΠΕ και στη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας και για να κορυφώσουμε την πρόκληση του εγχειρήματος, στον τομέα του φιλοσοφικού λόγου της τελευταίας τάξης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στο απαιτητικό και μεστό νοημάτων κείμενο της πλατωνικής Πολιτείας, λίγους μόνο μήνες ημερολογιακά πριν την έναρξη των Πανελλαδικών εξετάσεων! Η υλοποίηση ενός τέτοιου φιλόδοξου σεναρίου αποδεικνύει έμπρακτα την πολύτιμη συμβολή της αξιοποίησης των ΤΠΕ σε «σκληροπυρηνικούς» φιλολογικούς τομείς και τη δυνατότητα χάραξης νέων προοπτικών προς την ίδια κατεύθυνση καταρρίπτοντας ταμπού και προκαταλήψεις και ενθαρρύνοντας ενεργά τους μαθητές προπάντων στην ψυχοφθόρα τελευταία τάξη της μαθητικής ζωής τους.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Αρχαία Ελληνικά, Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, Πλάτωνας

ΑΞΟΝΕΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

1. **Τίτλος διδακτικού σεναρίου:** ΤΠΕ και Αρχαία Ελληνικά Γ' Λυκείου: και όμως ταιριάζουν!
2. **Εκτιμώμενη διάρκεια διδακτικού σεναρίου:** 3 διδακτικές ώρες.
3. **Ένταξη του διδακτικού σεναρίου στο πρόγραμμα σπουδών/προαπαιτούμενες γνώσεις**

Αρχαία Ελληνικά Γ' Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης, Πλάτωνος Πολιτεία, Ενότητα 13. Οι μαθητές έχουν διδαχθεί -στη Β' Λυκείου- την πλατωνική αλληγορία του σπηλαίου και γνωρίζουν ικανοποιητικά το περιεχόμενό της. Επίσης, η διδασκαλία της εισαγωγής του σχολικού εγχειριδίου και των δύο ενοτήτων, που έχουν προηγηθεί, παρέχει ένα σαφές πλαίσιο για το τι παρουσιάζει ο Σωκράτης στη δέκατη τρίτη και τελευταία ενότητα. Πρόκειται, εξάλλου, για ένα βασικότατο μάθημα που καθιστά αυτονόητο και προφανές το ενδιαφέρον των μαθητών τόσο λόγω κατεύθυνσης που ακολουθούν όσο και λόγω των επικείμενων πανελλαδικών εξετάσεων, μέρος της εξεταστέας ύλης

των οποίων αποτελεί η παρούσα ενότητα. Οι πιθανές δυσκολίες έχουν να κάνουν με την παντελή έλλειψη εξοικείωσης των μαθητών στον συγκεκριμένο τρόπο παρουσίασης και οργάνωσης ενός μαθήματος εμβέλειας πανελλαδικών εξετάσεων και με τον εθισμό τους σε παραδοσιακούς, δασκαλοκεντρικούς και τυποποιημένους τρόπους διδασκαλίας του.

4. Σκοποί και στόχοι του διδακτικού σεναρίου

Σκοπός του σεναρίου είναι η διδασκαλία ενός βασικότατου μαθήματος με έναν σαφώς πιο ενεργητικό τρόπο από ό,τι ο συνηθισμένος χάρη στη χρήση ηλεκτρονικών εργαλείων και η ουσιαστική κινητοποίηση των μαθητών με έμφαση στην αυτενέργεια, στην ομαδικότητα και στη συνεργασία.

Γνωστικοί στόχοι. Οι μαθητές να είναι σε θέση να:

- ερμηνεύσουν με δημιουργικό τρόπο και να απολαύσουν τη συγκεκριμένη ενότητα.
- γνωρίσουν τις φιλοσοφικές απόψεις ενός σπουδαίου φιλοσόφου όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης της πολιτείας και τον ιδανικό τρόπο διακυβέρνησής της.
- ασκηθούν στην κειμενοκεντρική εργασία.
- εντοπίσουν θεματικές ομοιότητες και διαφορές με άλλα κείμενα.
- ασκηθούν στην παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου.

Στόχοι τεχνολογισμού. Οι μαθητές να είναι σε θέση να:

- αξιοποιούν τις ΤΠΕ, τα διάφορα εποπτικά μέσα διδασκαλίας και το διαδίκτυο ως περιβάλλοντα μάθησης και καλλιέργειας δεξιοτήτων ψηφιακού γραμματισμού.
- γνωρίσουν επιλεγμένους δικτυακούς τόπους, όπως είναι η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, και να εξοικειωθούν με την αξιοποίηση των πολυμέσων για την προσέγγιση και αισθητική απόλαυση λογοτεχνικών έργων.
- αναπτύξουν δεξιότητες αποτελεσματικής αναζήτησης στο διαδίκτυο και κριτικής ανάγνωσης και επιλεκτικής αναζήτησης της διαδικτυακής πληροφορίας.

Ψυχοκινητικοί στόχοι. Οι μαθητές να είναι σε θέση να:

- καλλιεργήσουν πνεύμα και δεξιότητες αμοιβαιότητας, συνεργασίας και ομαδικότητας μέσα σε κλίμα αλληλοβοήθειας, που μειώνει και εξαλείφει το φόβο αποτυχίας και την ανταγωνιστική στάση.
- υιοθετούν στρατηγικές και τεχνικές μάθησης όπως η συνεργατική, η ανάθεση εργασιών σε ομάδες μαθητών, η ενεργητική μάθηση.
- εξοικειωθούν με τη διερευνητική - βιωματική μάθηση και να ανακαλύψουν τη γνώση έχοντας ενεργή συμμετοχή, αναλαμβάνοντας ουσιαστική πρωτοβουλία στη μαθησιακή διαδικασία, οικοδομώντας μόνοι τους τη γνώση μέσω της ανακάλυψης – διερεύνησης και αξιοποιώντας, εμπλουτίζοντας και τροποποιώντας υφιστάμενες γνωστικές δομές.
- ασκηθούν στην αναζήτηση, κριτική αποτίμηση και επιλογή υλικού μέσα από την ποικιλία των πηγών που εξασφαλίζει το διαδίκτυο.

- ασκηθούν στην τεκμηρίωση και στην αιτιολόγηση προτάσεων και απόψεων, στην ικανότητα παρατήρησης και καταγραφής ή ταξινόμησης δεδομένων και στην παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου.

5. Οργάνωση της τάξης - Διδακτικό συμβόλαιο - Χρήση Η.Υ. και γενικά ψηφιακών μέσων για το διδακτικό σενάριο

Σχετικά με την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή χρειάζονται έξι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ένας για κάθε ομάδα, οι οποίοι έχουν ελεγχθεί εκ των προτέρων ως προς τη σωστή λειτουργία τους, τη σύνδεσή τους στο διαδίκτυο μέσω κοινού κατά προτίμηση φυλλομετρητή, την ικανοποιητική ταχύτητά τους, την ύπαρξη κειμενογράφου, καθώς και των αρχείων με τα φύλλα εργασίας που θα δουλέψουν οι μαθητές. Επίσης, απαιτείται η ύπαρξη εκτυπωτή, στον οποίο θα εκτυπωθούν τα αποτελέσματα των μαθητικών εργασιών. Οι μαθητές εισέρχονται στο εργαστήριο πληροφορικής έχοντας ήδη χωριστεί σε έξι ομάδες των τριών ατόμων, που θα χρησιμοποιούν έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή, και έχοντας προκαθορίσει τον ρόλο του κάθε μέλους (ο χειριστής του ηλεκτρονικού υπολογιστή, ο καταγραφέας του έντυπου φύλλου εργασίας και ο συντονιστής). Είναι προτιμότερο να επιδιώκεται ανομοιογενής σύνθεση ως προς τις μαθησιακές ικανότητες και το φύλο, καθώς επίσης και οι μαθητές να εναλλάσσονται στους ρόλους της ομάδας τους. Κάθε ομάδα παραλαμβάνει από τον διδάσκοντα δύο φύλλα εργασίας, ένα κοινό για όλες τις ομάδες και ένα κοινό ανά δύο ομάδες. Τα δύο φύλλα εργασίας για κάθε ομάδα δίνονται τόσο σε ηλεκτρονική μορφή όσο και σε έντυπη.

6. Περιγραφή και αιτιολόγηση του διδακτικού σεναρίου

A. Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση στηρίζεται στην ανακαλυπτική θεωρία της μάθησης και στην αρχή ότι ο διδασκόμενος μαθαίνει, όταν δρα σε συγκεκριμένα αντικείμενα και πεδία μέσω φύλλων εργασίας, ομαδοσυνεργατικών δραστηριοτήτων και της αλληλεπίδρασης. Όσο και αν η συνδρομή και η καθοδήγηση του διδάσκοντος θεωρούνται απαραίτητα στοιχεία, η γνώση αποκτιέται με δυναμικό και ζωντανό τρόπο και ο ενεργητικός τρόπος δράσης των μαθητών μέσω της παρατήρησης, της καταγραφής, της σύγκρισης και της διασταύρωσης οδηγεί τόσο στην ανακάλυψη της γνώσης όσο και στην επίγνωση των προσωπικών δυνατοτήτων. Η αμοιβαία βοήθεια και η συνεργασία καθίστανται αποτελεσματικότερες στη μάθηση από την καταλυτική παρουσία ακόμα και του ικανότερου δασκάλου.

B. Οι μαθητές έχουν ήδη διδαχθεί τις δύο προηγούμενες διδακτικές ενότητες της «Πολιτείας» του σχολικού βιβλίου και γνωρίζουν την αλληγορία του σπηλαιού, τη σκηνοθεσία και την αποκωδικοποίηση του πλούσιου συμβολισμού της. Το πρώτο, κοινό, φύλλο εργασίας πρέπει να ολοκληρωθεί μέσα στην πρώτη διδακτική ώρα, ενώ το δεύτερο φύλλο εργασίας μέσα στη δεύτερη διδακτική ώρα. Οι μαθητές, συμμετέχοντας ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία, αναζητούν στις υποδεικνυόμενες ηλεκτρονικές διευθύνσεις τις πληροφορίες και τις γνώσεις, συνεργάζονται, ανταλλάσσουν απόψεις και καταγράφουν τις απαντήσεις σε ηλεκτρονική και σε έντυπη μορφή. Στην τρίτη διδακτική ώρα οι μαθητές επεξεργάζονται το ηλεκτρονικό φύλλο εργασίας (η τρίτη

δραστηριότητα του πρώτου φύλλου εργασίας). Ο διδάσκων αναλαμβάνει έναν ριζικά διαφορετικό ρόλο: φροντίζει να παρεμβαίνει, όταν διαπιστώνει δυσλειτουργίες στην συνεργασία των μαθητών, επιλύει απορίες, παρακολουθεί την τήρηση του χρόνου, καθοδηγεί διακριτικά, αναπτύσσει τις μεταγνωστικές δεξιότητες των μαθητών του.

7. Φύλλα Εργασίας

Α' Φύλλο Εργασίας (κοινό για όλες τις ομάδες)

1. Αναζητήστε στην πύλη της ελληνικής γλώσσας <http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html> τις δύο μεταφραστικές εκδοχές των ενοτήτων του σχολικού εγχειριδίου, εξετάστε τις λεξιλογικές παρατηρήσεις των ενοτήτων αυτών στην εμπλουτισμένη εκδοχή του σχολικού βιβλίου <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C128/680/4509,20305/>, και στη συνέχεια συνθέστε στον κειμενογράφο μια δική σας μεταφραστική απόπειρα.
2. Ποιο είναι το ηθικό χρέος των απελευθερωμένων δεσμοτών, δηλαδή των φιλοσόφων, απέναντι προς τους συνανθρώπους τους, αλλά και προς την πολιτεία-τροφό τους; Να καταγράψετε στον κειμενογράφο την απάντησή σας, αφού πρώτα συμβουλευτείτε τη συνέχεια του πλατωνικού κειμένου http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/content.html?m=1&t=532, καθώς και το σχετικό παράθεμα από το βιβλίο του καθηγητή που υπάρχει στην εμπλουτισμένη εκδοχή του σχολικού εγχειριδίου στην διεύθυνση <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C128/680/4511,20330/>, στο τέλος της δεύτερης ερώτησης.
3. Εντοπίστε το φύλλο εργασίας στο «Εργαστήριο Αρχαιομάθειας» στην διεύθυνση http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/workshop/exercise/exercise.html?id=25 και απαντήστε στις ερωτήσεις του.

Β' Φύλλο εργασίας (για την πρώτη και τη δεύτερη ομάδα)

1. Αναζητήστε στην ηλεκτρονική βιβλιογραφία «Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση» στην ιστοσελίδα http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/index.html, συγκεκριμένα στον σύνδεσμο «Αρχαία Ελληνική Γραμματολογία», πληροφορίες για τη ζωή, το συγγραφικό έργο και τη φιλοσοφική πορεία του Πλάτωνα.
2. Αναζητήστε στην ηλεκτρονική βιβλιογραφία «Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση» στην ιστοσελίδα http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/index.html, συγκεκριμένα στον σύνδεσμο «Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι», πληροφορίες αναφορικά με:
α. τα στάδια εκπαίδευσης των φιλοσόφων, β. την ανάγκη ανάληψη της εξουσίας από εκείνους.

Γ' Φύλλο εργασίας (για την τρίτη και τέταρτη ομάδα)

1. Αναζητήστε στον συμπραστικό πίνακα λέξεων της αττικής πεζογραφίας στην διεύθυνση http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/index.html τους όρους της ενότητας «πόλει» και «φιλοσόφους», επισημάνετε τρεις χρήσεις του σε άλλους αρχαίους συγγραφείς και τη σημασία τους σε εκείνα τα συμπραζόμενα.
2. Αναζητήστε στο βασικό λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής στην διεύθυνση http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/lexicon/index.html τις σημασιολογικές αποκλίσεις των λέξεων «πολίτης», «ῥφέλεια», «ἀλήθεια», «ἀνάγκη», «λέγω» και ενεργοποιώντας τον υπερσύνδεσμο καθεμίας από αυτές καταγράψτε δέκα λέξεις παράγωγες, πέντε στην αρχαία ελληνική και πέντε στη νέα ελληνική.

Δ' Φύλλο Εργασίας (για την πέμπτη και την έκτη ομάδα)

1. Ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στον Πλάτωνα και στους σοφιστές ως προς την χρήση του μύθου και τη λειτουργία του στην φιλοσοφική προώθηση της σκέψης και του λόγου; Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη τόσο το σχετικό χωρίο της εισαγωγής στην ηλεκτρονική μορφή του <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C128/680/4511,20312/> όσο και στις παρατηρήσεις για την γλώσσα και το ύφος του πλατωνικού κειμένου στην διεύθυνση http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_practice/page_003.html#toc004.
2. Αναζητήστε στην εμπλουτισμένη έκδοχή του σχολικού εγχειριδίου <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C128/680/4509,20305/> την έβδομη ενότητα του «Πρωταγόρα» και επισημάνετε τις ομοιότητες, αλλά και τις διαφορές των δύο αποσπασμάτων ως προς τον τρόπο με τον οποίο διαγράφουν τον ρόλο και την αποστολή των νόμων στην αθηναϊκή κοινωνία του 5^{ου} π.Χ. αιώνα.

8. Προτάσεις για περαιτέρω δραστηριότητες – προτεινόμενες εργασίες - επέκταση

Αφού οι ομάδες ολοκληρώσουν τις δραστηριότητες, ανταλλάσσουν, έντυπα και ηλεκτρονικά, τα κείμενα τα οποία έχουν γράψει και τα οποία περιέχουν το αποτέλεσμα των προσπαθειών τους. Με αυτόν τον τρόπο οι ομάδες με τα κοινά φύλλα εργασίας συγκρίνουν τον τρόπο προσέγγισης, τα συμπεράσματα και τις επιδόσεις τους και επιπλέον, πληροφορούν τους υπόλοιπους συμμαθητές τους που ασχολήθηκαν με άλλους τομείς. Επίσης, διδασκων και διδασκόμενοι μπορούν, αν το κρίνουν αναγκαίο, μετά την ατομική μελέτη στο σπίτι, να αφιερώσουν μία επιπλέον διδακτική ώρα στην σχολική αίθουσα, ώστε να αποσαφηνιστούν ενδεχόμενα δυσνόητα σημεία στις μαθητικές εργασίες. Ως προτεινόμενη εργασία εν είδει αξιολόγησης δίνεται στους μαθητές η τρίτη δραστηριότητα από το πρώτο κοινό φύλλο εργασίας. Οι μαθητές μόνοι τους μπορούν να ελέγξουν την ορθότητα των απαντήσεών τους σε ένα πλήθος ερωτήσεων που καλύπτει όλους τους αναγκαίους τομείς (γραμματολογική

ένταξη, ερμηνευτική διάσταση, γραμματική, συντακτικό, λεξιλογικά). Βέβαια, σχετικά με την αξιολόγηση, μπορεί να ακολουθηθεί ο «πατροπαράδοτος» τρόπος των ασκήσεων για το σπίτι, που περιλαμβάνει ερωτήσεις ερμηνευτικές και ασκήσεις λεξιλογικές, ό,τι δηλαδή θα κληθούν να απαντήσουν οι μαθητές στις πανελλαδικές εξετάσεις.

9. Βιβλιογραφία

Έντυπη:

Αρχαία Ελληνικά, Φιλοσοφικός Λόγος, Γ' Τάξη Θεωρητικής Κατεύθυνσης.
Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο ενιαίο λύκειο (σχολικό έτος 2006-2007), ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006.

Ηλεκτρονική:

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα,

<http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>

Αρχαιογνωσία και Αρχαιογλωσσία στη Μέση Εκπαίδευση,

http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/index.html

Ψηφιακό Σχολείο, <http://dschool.edu.gr/>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου είναι ότι η χρήση των ΤΠΕ:

- Καθιστά την διδακτέα ύλη πολύ πιο κατανοητή και εύληπτη στους μαθητές, οι οποίοι στη συντριπτική πλειονότητά τους είναι στην καθημερινή ζωή ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με τα της τεχνολογίας (οπτικοακουστικά μέσα, οθόνες, υπολογιστές, διαδίκτυο κ.λπ.).
- Προσφέρεται για την εύστοχη και αποτελεσματική διδασκαλία του μη «συμβατού» σύμφωνα με τις αντιλήψεις που κυριαρχούν για τις νέες τεχνολογίες, μαθήματος των αρχαίων ελληνικών, εφόσον επιθυμούμε ειλικρινά να απαλλαγούμε από παρωχημένες στρατηγικές, να εκσυγχρονίσουμε τον τρόπο προσέγγισής της και να κινητοποιήσουμε ενεργά και συστηματικά τους μαθητές.
- Μπορεί κάλλιστα να επεκταθεί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στις τάξεις του Λυκείου, ακόμη και σε επίπεδο θεωρητικής κατεύθυνσης λίγο πριν τις πανελλαδικές εξετάσεις, από όπου οι διδάσκοντες τείνουμε να την εξοβελίζουμε με την -αληθινή πολλές φορές- δικαιολογία των ασφυκτικών χρονοδιαγραμμάτων, της αναγκαιότητας κάλυψης τεράστιας ύλης και της δαμόκλειας σπάθης των επικείμενων πανελλαδικών εξετάσεων.
- Απαιτεί την σφαιρική και άψογη προετοιμασία εκ μέρους του εκπαιδευτικού, που αρχίζει από τη μέριμνα για πρακτικές ανάγκες (ελεύθερες από άλλα διδακτικά αντικείμενα και διαθέσιμες υποδομές) μέχρι τον σχεδιασμό και την εκπόνηση των κατάλληλων φύλλων εργασίας και τη διακριτική, αλλά συνεχή παρακολούθηση των δραστηριοτήτων.

- Το κυριότερο από όλα: οι μαθητές νιώθουν «μπουχτισμένοι» από παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας, αναχρονιστικές στρατηγικές και τον συνήθη βομβαρδισμό πληροφοριών, ημερομηνιών, ονομάτων και ασύνδετων, στο μυαλό τους και στο βιβλίο τους, γνώσεων. Βιώνουν, και ως μην το εκδηλώνουν ή το συνειδητοποιούν απόλυτα, τη νέκρωση των αντανακλαστικών τους, την καθήλωση στην αδράνεια, στην παθητικότητα και στην αναβλητικότητα, την ολική σχεδόν απουσία επιλογών και ευκαιριών έκφρασης, ενεργοποίησης και αφύπνισης από τον λήθαργο τον οποίο είναι καταδικασμένοι να υπομένουν. Αντίθετα, διψούν για ενεργητική μάθηση, απόκτηση αληθινών γνώσεων, απελευθέρωση από τον φόβο της αποτυχίας μέσω της συλλογικής εργασίας και καινοτόμες τακτικές, που αποδεικνύουν έμπρακτα τον σεβασμό προς το πρόσωπό τους, κινητοποιούν τη φαντασία τους, επιτρέπουν την ανάληψη πρωτοβουλιών και διευρύνουν με γνήσιο και επικοινωνιακό τρόπο γνώσεις και πνευματικούς ορίζοντες γενικότερα.